Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Muistio

12.1.2024

VN/1/2024
VN/1/2024-TEM-1

Eduskunnan talousvaliokunta

KAA 4/2023 vp: Vastauksia talousvaliokunnan kysymyksiin

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää oheisena vastaukset kansalaisaloitteen KAA 4/2023 vp asiantuntijakuulemisessa 7.12.2023 esitettyihin seuraaviin kysymyksiin:

Millä viranomaisella on vastuu sähkön riittävyydestä?

Vastuu sähkön riittävyydestä perustuu lähtökohtaisesti kunkin sähkömarkkinoiden osapuolen, sähkönkäyttäjät mukaan lukien, vastuuseen oman sähkönhankintansa riittävyydestä. Sähkömarkkinalain (588/2013) 73 §:n mukaan sähkömarkkinoiden osapuoli on vastuussa siitä, että sen sähköntuotanto ja sähkönhankintasopimukset kattavat sen sähkönkäytön ja sähköntoimitukset kunkin taseselvitysjakson aikana (*tasevastuu*). Osapuoli voi sopimuksin siirtää vastuunsa ns. avoimelle toimittajalleen tai tasevastaavalleen (ks. VNA sähköntoimitusten selvityksestä ja mittauksesta (767/2021) 2 luku).

Järjestelmävastaava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj puolestaan vastaa koko ajan käynnissä olevasta sähköntuotannon ja -kulutuksen välisen hetkellisen tasapainon ylläpitämisestä vastuualueellaan Manner-Suomessa (*valtakunnallinen tasehallintavastuu*). Valtakunnalliseen tasehallintavastuuseen sisältyvät kaikki sen hoitamisen edellyttämät toimenpiteet ja resurssit, jotka on toteutettava tai joiden käytettävyys on varmistettava kunkin taseselvitysjakson ajaksi (SML 46 §).

Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan valtakunnallisen tasahallintavastuun aikajännettä pidemmälle ajanjaksolle ei ole säädetty juridista vastuuta sähkön valtakunnallisesta riittävyydestä. Tältä osin kysymys on yleisluontoisemmasta poliittisesta vastuusta, joka kuuluu maan kulloisellekin hallitukselle. Hallituksen toimivallan on katsottu perustuvan valtioneuvoston yleistoimivaltaa koskevaan perustuslain 65 §:ään. Vastuu hallituksen päätösten valmistelusta ja hallinnon asianmukaisesta toiminnasta kuuluvat valtioneuvoston työnjaon mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriölle.

EU:n sähkömarkkina-asetuksen (EU) 2019/943 20 artiklan mukaan jäsenvaltion on määritettävä mahdolliset sääntelyvääristymät tai markkinoiden toimintapuutteet, jotka ovat aiheuttaneet jonkin 23 artiklassa tarkoitetussa eurooppalaisessa resurssien riittävyysarvioinnissa tai 24 artiklassa tarkoitetussa kansallisessa resurssien riittävyysarvioinnissa havaitun resurssien riittävyyteen liittyvän huolenaiheen, ongelman tai ovat edesauttaneet sen syntymistä. Jäsenvaltioiden, joilla on määritettyjä resurssien riittävyyteen liittyviä huolenaiheita, on laadittava ja julkaistava täytäntöönpanosuunnitelma, johon sisältyy aikataulu sellaisten toimenpiteiden hyväksymiselle, joilla poistetaan mahdollisesti määritetyt sääntelyvääristymät tai markkinoiden toimintapuutteet osana valtiontukimenettelyä. Komissio seuraa täytäntöönpanosuunnitelman toteuttamista ja voi antaa

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Työ- ja elinkeinoministeriö PL 32 00023 Valtioneuvosto	 Aleksanterinkatu 4 Helsinki	 0295 16001 +358 295 16001	 09 1606 2160 +358 9 1606 2160	 kirjaamo.tem@gov.fi www.tem.fi

suosituksia sen muuttamiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut tehoreservijärjestelmän val-tiontukikäsittelyn yhteydessä täytäntöönpanosuunnitelman[1] ja päivittää[2] suunnitelmaa säännöllisesti.

Sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavasta tehoreservistä annetussa laissa (117/2011) säädetään sähköjärjestelmän resurssien riittävyydestä. Tehoreservijärjestelmä on EU:n sähkömarkkina-asetuksen 21 artiklassa tarkoitettu strategisen reservin muodostama kapasiteettimekanismi. Lakiin vuonna 2021 lisätyn 3 b §:n mukaan valtioneuvosto päättää EU:n sähkömarkkina-asetuksen 25 artiklan mukaisesti **sähkön toimitusvarmuuden tavoitetasosta** sähköjärjestelmässä Energiaviraston ehdotuksen pohjalta. Päätös tehdään valtioneuvoston yleisistunnossa työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä. Voimassa oleva päätös on annettu 17.3.2022[3]. Päätöksellä on asetettu sähkön toimitusvarmuuden tavoitetasoksi luotettavuusstandardi, jonka mukaan Suomen sähköjärjestelmässä energiavajeen odotusarvo on enintään 1 100 megawattituntia vuodessa ja tehovajeen odotusarvo enintään 2,1 tuntia vuodessa. Luotettavuusstandardi ei ole juridisesti sitova, vaan sitä käytetään sähköjärjestelmän tehoreservin määrän mitoitusperusteena sekä sen arvioimisessa, onko Suomessa sähköresurssien riittävyyteen liittyviä huolenaiheita.

Tehoreservilain 4 §:n mukaan Energiaviraston tehtävänä on määrittää tarvittava tehoreservin määrä vähintään kahden vuoden välein. Tehoreservin määrä on mitoitettava sähköntoimitusvarmuuden tavoitetasosta annetun valtioneuvoston päätöksen pohjalta yhteiseurooppalaista menetelmää käyttäen.

Miten seurataan sähkön riittävyyttä?

Sähkön riittävyyden seuranta on järjestetty sekä lakisääteiselle pohjalle että tarpeen mukaan myös tosiasiallisen viranomaisyhteistyön pohjalle.

<u>Lakisääteinen sähkön riittävyyden seuranta</u>

Lakisääteinen sähkön riittävyyden seuranta perustuu EU:n sähkömarkkina-asetukseen ja sen nojalla annettuun kansalliseen lainsäädäntöön.

EU:n sähkömarkkina-asetuksen 23 artiklan mukaisessa eurooppalaisessa resurssien riittävyysarvioinnissa on määritettävä resurssien riittävyyteen liittyvät huolenaiheet arvioimalla sähköjärjestelmän yleinen riittävyys nykyisen ja arvioidun sähkön kysynnän kattamiseksi unionin tasolla, jäsenvaltioiden tasolla ja tarvittaessa yksittäisillä tarjousalueilla. Eurooppalainen resurssien riittävyysarviointi kattaa jokaisen vuoden arvioinnin seuraavalla kymmenvuotisjaksolla. EU:n järjestelmävastaavien kantaverkonhaltijoiden järjestö Sähkö-ENTSO toteuttaa eurooppalaisen resurssien riittävyysarvioinnin vuosittain asetuksen 23 artiklan mukaisesti[4].

Tehoreservilain 3 a §:n mukaan Energiaviraston tehtävänä on laatia kansallinen sähköjärjestelmän resurssien riittävyysarviointi sähkömarkkina-asetuksen 24 artiklan mukaisesti vähintään joka toinen vuosi. Viimeisin raportti[5] on vuodelta 2023.

---

[1] TEM: Finnish electricity market development and implementation plan 29.1.2021 https://tem.fi/documents/1410877/2132100/Implementing+Plan+Finland+Update+FINAL+29012021.pdf/9dcfa46e-c53a-bcf6-9c76-00f2e29d6970/Implementing+Plan+Finland+Update+FINAL+29012021.pdf?t=1612182736847

[2] TEM: Monitoring report of Finnish implementation plan 10.2.2023 MONITORING REPORT OF FINNISH IMPLEMENTATION PLAN

[3] https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f807a154a

[4] ENTSO-E: European Resource Adequacy Assessment 2023 edition https://www.entsoe.eu/outlooks/eraa/2023/

[5] AFRY: Resource adequacy assessment until 2033 03/2023 https://energiavirasto.fi/documents/11120570/158131816/AFRYn+selvitys+s%C3%A4hk%C3%B6j%C3%A4rjestelm%C3%A4n+resurssien+riitt%C3%A4vyydest%C3%A4+vuoteen+2033.pdf/33b8021d-5b91-5c5b-1ec0-29c00-ab04911/AFRYn+selvitys+s%C3%A4hk%C3%B6j%C3%A4rjestelm%C3%A4n+resurssien+riitt%C3%A4vyydest%C3%A4+vuoteen+2033.pdf?t=1682512099666

Sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain (590/2013) 8 §:n mukaan Energiaviraston tehtävänä on yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa seurata sähkön tarjonnan ja kysynnän tasapainon kehitystä ja tuotanto- ja varastointikapasiteettiin tehtäviä investointeja suhteessa toimitusvarmuuteen sekä toimenpiteitä sähkön kysyntähuippujen kattamiseksi ja toimittajien toimitusvajauksen hoitamiseksi. Viraston on julkaistava vuosittain toimitusvarmuusraportti[6] ja toimitettava se työ- ja elinkeinoministeriölle ja komissiolle.

Viranomaislähtöinen tosiasiallinen sähkön riittävyyden seuranta

EU:n sähkömarkkina-asetuksen formaalin sähkön riittävyyden seurannan lisäksi järjestelmävastaava kantaverkonhaltija ja viranomaiset seuraavat sähkön riittävyyttä vakiintuneiden menettelytapojen ja tarvittaessa tosiasialliseen viranomaisyhteistyöhön perustuvien menettelyiden mukaisesti.

Järjestelmävastaava kantaverkonhaltija julkaisee osana Sähkö-Entson raporttia kaksi kertaa vuodessa arvion Suomen sähköjärjestelmän tehotasapainosta. Raportit muodostavat normaalioloissa perustan viranomaisten suorittamalle seurannalle.

Kesällä 2022 työ- ja elinkeinoministeriö, Fingrid, Energiavirasto ja Huoltovarmuuskeskus organisoivat organisaatioidensa asiantuntijoista koostuvan tilannekuvaryhmän, joka on seurannut siitä lähtien sähkön riittävyyttä ja koordinoinut päätettyjen varautumistoimien toimeenpanoa. Tilannekuvaryhmään ovat myöhemmin liittyneet kaasun järjestelmävastaava siirtoverkonhaltija Gasgrid Finland sekä valtioneuvoston tilannekeskus. Tilannekuvaryhmä on kokoontunut tarpeen mukaan, hankalimpina aikoina 2022 ja 2023 tiheimmillään 1-2 viikon välein. Tilannekuvaryhmä on jakanut tilannekuvaa valtioneuvossa sekä asiaan liittyvissä ministeriöissä ja organisaatioissa. Ryhmä jatkaa edelleen seurantaa.

Vuonna 2021 alkaneen energiakriisin aikana valtioneuvostossa on toiminut usealla eri tasolla tilannekuvaa seuraavia ja varautumistoimenpiteitä valmistelevia ministeri- ja virkamiestyöryhmiä, jotka ovat seuranneet muun muassa sähkön riittävyyttä.

Millä viranomaisella on vastuu kriisi- ja häiriötilanteiden hintaskenaarioiden laadinnasta?

Millään viranomaisella ei voida katsoa olevan yleistä vastuuta kriisi- ja häiriötilanteiden hintaskenaarioiden laadinnasta.

EU:n sähkömarkkina-asetuksen 5 artiklan mukaan jäsenvaltioilla ei ole oikeutta säännellä sähkön hintoja kriisi- ja häiriötilanteissa, jotka eivät täytä poikkeusolojen tunnusmerkistöä (pois lukien 2022-2023 ollut EU:n hätätila-asetuksen reilun vuoden kestänyt soveltamisaika). Kriisi- ja häiriötilanteissa syntyvät korkeat hinnat ovat seurausta sähkön tarjonnan niukkuudesta tai sähköpulasta. On myös yleisesti tiedossa, että sähkön hinta nousee näissä tilanteissa normaalia hintatasoa olennaisesti korkeammaksi. Tämän vuoksi ministeriö ei katso olevan perusteita asettaa jollekin viranomaiselle yleistä vastuuta kriisi- ja häiriötilanteiden hintaskenaarioiden laatimisesta, vaan keskittää seuranta- ja varautumistoimenpiteet korkeiden hintojen juurisyyn eli sähkön niukkuuden ehkäisemiseen. Ministeriön näkökulmasta ei myöskään ole tarkoituksenmukaista käyttää niukkoja verovaroja ja viranomaisresursseja sellaisten hintaskenaarioiden laatimiseen, joille ei ole tarvetta viranomaistyössä.

Työ- ja elinkeinoministeriö hyödyntää sähkön hintaskenaarioita tyypillisesti tilanteissa, joissa hintaskenaarioiden laatiminen on tarpeellista päätösten tekemisen tai politiikkatoimien valmistelun kannalta. Esimerkkinä sähkön hintaskenaarioiden käytöstä viranomaisten työssä voidaan mainita pääministeri Orpon hallitusohjelmaan sisältyvän sähkönhintakattosääntelyn tuleva valmistelu ja sen vaikutusarvion laadinta.

---

[6] Energiavirasto: Sähkön toimitusvarmuus vuonna 2023. 30.11.2023 https://energiavirasto.fi/documents/11120570/13026619/S%C3%A4hk%C3%B6n+toimitusvarmuus+vuonna+2023.pdf

Osastopäällikkö, ylijohtaja	Riku Huttunen
Hallitusneuvos	Arto Rajala

Liitteet

Jakelu

Tiedoksi

VN/1/2024-TEM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Rajala Arto 91189585H	Huttunen Riku 91189557L
2024-01-12	2024-01-12